

Inden cistercienser-munke oprettede Øm Kloster i 1172, boede de nogle få år på øen Kalvø i Skanderborg Sø. Forholdene her var dog ikke gode nok. Den dag i dag kan man endnu finde rester af kildekalk, der stammer fra munkenes byggeri på øen.

Fuldbro Mølle kom tidligt i middelalderen i Øm Klosters besiddelse. Vandstanden i Skanderborg Sø afhænger af opstemningen ved Fuldbro, og undersøgelser har vist, at Ring Kloster var følsom over for svingninger i vandstanden i søen. I 1300- og 1400-tallet måtte nonnerne hæve gulvniveauet i en kælder ved klostret på grund af indtrængende vand.

Omkring reformationen i 1536 blev klostrene og deres jordegods lagt ind under Skanderborg Slot.

Renæssance og enevælde

Bøndergodset under klostrene i Ring, Øm, Voer (Klostermølle) og Vissing blev efter reformationen administreret fra Skanderborg Slot.

Den jagtglade konge, Frederik 2., var tiltrukket af Søhøjlandets udstrakte skove. Han beordrede Skanderborg udbygget og befæstet – bl.a. sejlede man materialer til slotsholmen fra det nedbrudte Øm Kloster via Mossø og Tåning Å. I perioden 1562-1574 blev borgen forvandlet til et renæssanceslot, og i 1583 fik Skanderborg by købstadsrettigheder. Vest for slottet etablerede man en dyrehave med kronhjorte, dådyr og vildsvin.

Renæssancekongen Christian 4. opholdt sig en del på Skanderborg Slot, og i begyndelsen af 1600-tallet lod han slottet yderligere befæste. Bl.a. blev der i 1620 opkastet volde omkring købstaden.

I 1660 indførtes enevælden og kongen oprettede amterne – bl.a. Skanderborg Amt. Kongens bønder inden for amtet gav kost og logi til ryttere i hæren, og betalte på den måde deres afgifter til kongen.

I ca. 1720 oprettedes det Skanderborgske Rytterdistrikt, og soldaterne blev indkvarteret i Skanderborg By, som da blev garnisonsby. I 1767 blev slottets krongods solgt til private ved en stor auktion på Skanderborg Slot.

Landboreformer

Rytterauktionen blev anledningen til, at områdets bønder tidligt blev selvejere. Dermed opløstes landsbyfællesskabet, og effektiviteten i landbrugserhvervet steg. Landbrugsprodukterne skulle forarbejdes og afsættes, og dermed kom der skub i industrialiseringen og udbygningen af veje og jernbaner.

Op gennem 1800-tallet opstod nye bydannelser ved jernbanestationer og trafikknudepunkter. Efter anlæggelsen af den østjyske bane i 1868 blev der f.eks. bygget en station i Hylke. Stationen er nu nedlagt.

Mange af områdets gamle landbrugsbygninger i bindingsværk og med stråtag er fra landbrugets opgangsperiode ved industrialiseringens begyndelse.

Nyere tid

Skanderborg By har udviklet sig hastigt siden 1860'erne, hvor nye arbejdspladser i handel, håndværk og industri tiltrak landbefolkningen. Områderne fra Slotsholmen til Skanderup kirke og nord om Skanderborg Sø er i dag tæt bebyggede.

Den rekreative anvendelse af området omkring Skanderborg Sø er i stadig udvikling. Der er f.eks. anlagt vandrestier og opstillet information i Dyrehaven og området ved Sortesø. Og man kan få en rundtur på Skanderborg Sø med turistbåden Dagmar.

Båstrup-området

Næsten 900 ha omkring Skanderborg Sø's vest- og sydside er fredet i perioden 1971-1992.

Flere steder i Båstrupområdet har det været muligt at hente sand og grus til f.eks. trafik anlæg og nybyggeri. Derfor er der spor af råstofgravning mange steder – bl.a. ved Skårup og Hylke. I grusgravene nord for Hylke blev der i 1990'erne indrettet golfbane. Skanderborg Kommune har i forbindelse med planlægningen af golfbanen anlagt stier i området.

The area around Skanderborg Lake is mainly an unspoiled undulating Ice Age landscape. Almost 900 hectares (ca 2,250 acres) to the south and west of the lake are subject to conservation laws.

During the Palaeolithic Stone Age, hunters and gatherers lived here. Later the groups built more permanent settlements and during the Iron Age and Viking Age many of the villages that we know today were founded. Most of the farms in the area belonged to the Convent of Ring during the Middle Ages but in the 16th Century the Crown expropriated all monastic lands.

The Royal Castle of Skanderborg was restored in the Renaissance style between 1562 and 1574. In 1583 the borough was granted a municipal charter. Skanderborg was a garrison town in the years between 1720 and 1767 but then all Crown Estates in Mid-Jutland were sold to private owners. The castle was pulled down with only the Castle Chapel remaining.

Die Gegend am Skanderborg See ist eine verhältnismäßig unberührte und abwechslungsreiche Eiszeitlandschaft. Westlich und südlich des Sees stehen fast 900 ha unter Naturschutz.

In der Steinzeit lebten hier Jäger und Sammler. Später wurden die Menschen seßhafter und in der Eisenzeit und Wikingerzeit entstanden viele der Dörfer, die wir heute kennen. Die meisten Höfe der Gegend gehörten im Mittelalter zum Nonnenkloster Ring Kloster, bis im 14. Jahrhundert das Klostergut vom König eingezogen wurde.

Die Königsburg, Skanderborg, wurde 1562-1574 zu einem Renaissanceschloß umgebaut und 1583 bekam die Stadt die Stadtrechte. Im Zeitraum 1720-1767 war Skanderborg Garnisonsstadt, wonach in Mittellütland das Krongut an Private verkauft wurde. Das Schloß, mit Ausnahme der Schloßkirche, wurde abgerissen.

Het gebied rond het meer van Skanderborg is een verhoudingsgewijs ongerept en afwisselend ijsijdlandschap. Ten westen en zuiden van het meer is een kleine 900 hectare beschermd. In de vroege steentijd leefden hier jagers en verzamelaars. Later vestigde men zich meer permanent en in de IJzer- en Vikingtijd onstonden vele dorpen die nu nog bestaan. De meeste boerderijen hoorden in de Middeleeuwen bij het nonnenklooster Ringkloster, totdat het kloosterlandgoed in de 16de eeuw door de koning opgeëist werd.

De koninklijke burcht Skanderborg werd in de periode 1562-1574 omgebouwd tot een Renaissanceslot. In 1583 kreeg de stad Skanderborg stadsrechten. Van 1720 tot 1767 was Skanderborg een garnizoensstad. Daarna werd het koninklijk landgoed verkocht aan privé personen. Het slot - op de kerk na - werd afgebroken.

SKANDERBORG KOMMUNE

ÅRHUS AMT

Skov- og Naturstyrelsen
Silkeborg Statsskovdistrikt

Søhøjlandets
Økomuseum

I samarbejde med Århus Amt, Silkeborg Statsskovdistrikt og Skanderborg Kommune har Søhøjlandets Økomuseum udarbejdet denne folder og opsat information i Båstrupområdet.

Landskab og bebyggelse ved Skanderborg Sø

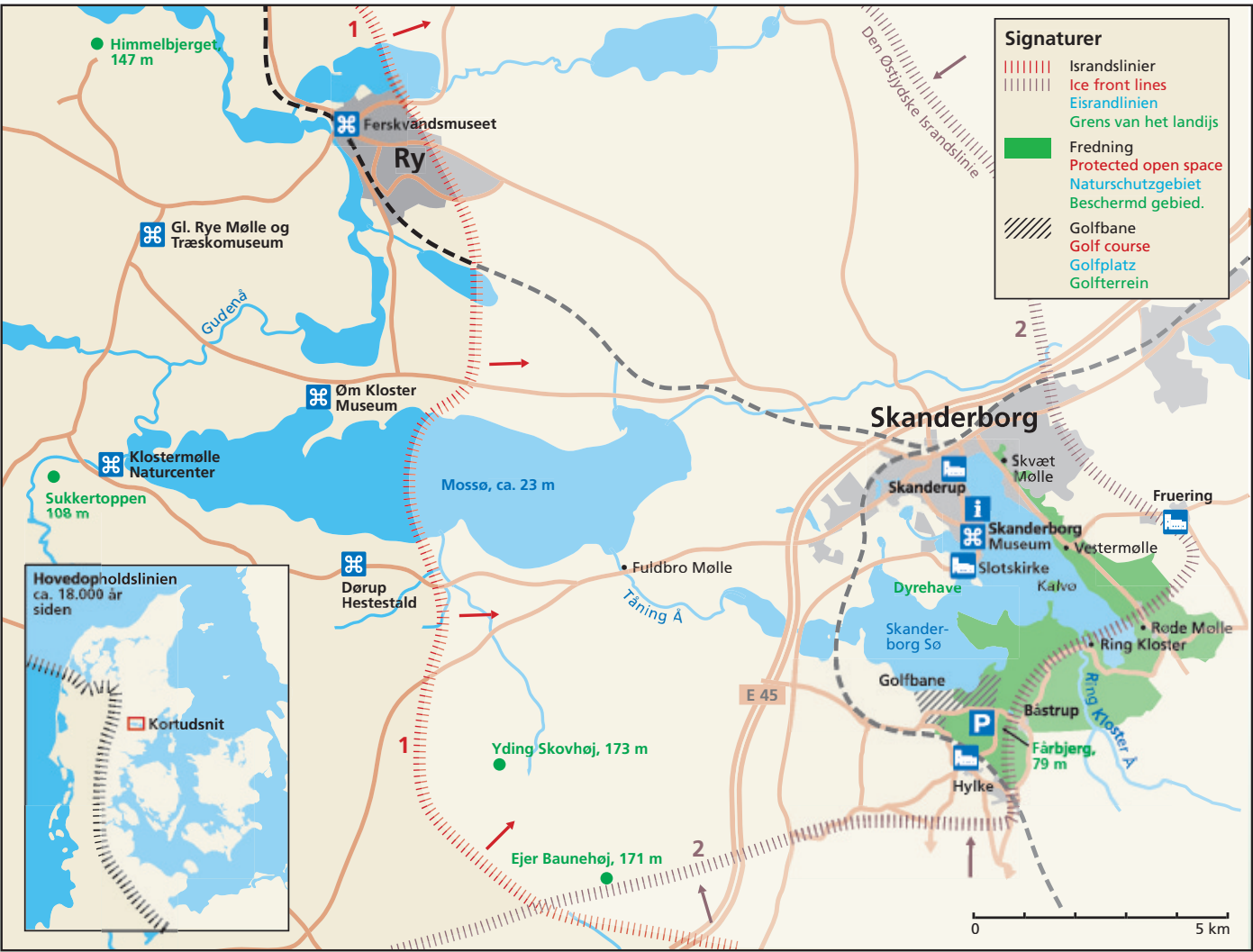

December 2001

Landskab

I denne folder fortælles om landskab og bebyggelse ved Skanderborg Sø – et afvekslende landskab med en spændende natur- og kulturhistorie.

Hovedtrækkende blev blotlagt, da istiden sluttede for ca. 12.000 år siden. I en markant dalsænkning løber Ring Kloster Å mod nord ud i Skanderborg Sø, som har afløb til Mossø gennem Tåning Å. Langs åerne er der udstrakte enge.

Skanderborg Sø har flere træbevoksede øer. Søens omgivelser består af skov samt kraftig tilgroet mose og sumpområde.

Geologi

Forskydninger dybt i undergrunden er en mulig forklaring på dalen med Mossø og Skanderborg Sø.

Under sidste istid var Østjylland – og dermed også Skanderborgområdet – dækket af is frem til hovedopholds-

linien ved Den Midtjydske Højderyg. Smeltevandet fandt afløb gennem det isfrie landskab mod vest.

Senere stadier i afsmeltningen giver sig til kende i terrænet, hvor isranden i perioder stod stille. En af disse israndslinier – nr. 1 på kortet til venstre – lå syd og vest for Ejer Baunehøj. På dette tidspunkt havde smeltevandet afløb gennem den vestlige del af Limfjorden.

Efter en periode ved Ejer fortsatte israndens tilbagerykning, og Skanderborg-området blev efterhånden isfrit. Senere kom et nyt fremstød til den såkaldte østjydske israndslinie, der går fra Ejer Baunehøj-massivet, syd og vest om Skanderborg Sø og i nordlig retning over Fruering – linie nr. 2. Ved dette fremstød blev der opskudt materiale foran isranden – f.eks. ved Hylke, hvor der blev lagt en randmoræne af sand, Hylkemorænen. Udsigtspunktet Fårbjerg er en del af Hylkemorænen.

Mens isen stod ved den østjydske israndslinie fandt smeltevandet et kortere afløb til Randers Fjord. Hastigheden i smeltevandets strøm steg, og vandet skar sig ned i landskabet foran isranden og udgravede nye flodløb på et lavere niveau. På den måde opstod de for Gudenå-dalen så karakteristiske »terrasser«, der tydeligt kan ses i f.eks. Ry-området.

Flok af grågæs, fiskehejre og toppede lappedykkere

Fuglelivet ved Skanderborg Sø

Skanderborg Sø har et rigt fugleliv. Her ses i sommertiden bl.a. grågæs og skeænder, som yngler i de tilstødende moser. På søfladen og i rørskovene langs bredden findes også toppet lappedykker, sorthalset lappedykker, gråand, blishøne, svane, skarv og fiskehejre.

Endvidere kan man bla. iagttage strandskade, stor præstekrave, rødben, stormmåge og nattergal.

Oldtid

Ved Ring Kloster findes en stor boplads fra ældre stenalder. Der har været tale om et specialiseret jægersamfund, som foretog årstidsbestemte vandringer mellem indlandet ved Skanderborg Sø og kystlandet ved Jyllands østkyst.

I yngre stenalder og bronzealder bliver befolkningen mere bofast. Mange gravhøje på højtliggende steder i landskabet vidner om bosættelser fra disse perioder. Fårbjergs højeste punkt er en bronzealderhøj.

I jernalder og vikingetid opstår mange af de landsbyer, vi kender i dag. Byer som Fruering og Hylke kan være meget gamle byer, mens f.eks. Båstrup, Skårup og Skanderup er typiske »torp-byer«, der er opstået i vikingetid og middelalder.

Middelalder

Der er tydelige spor i Skanderborg-området fra middelalderen. Endnu eksisterer bygninger i form af landsbykirker – f.eks. i Hylke, Fruering og Skanderup.

På en holm i søkomplekset lå den kongelige borg, Skanderborg, der går tilbage til 1200-tallet og var sæde for lensmanden. Ved middelalderens slutning var borgen fuldt udbygget med bl.a. ringmure.

Ved Ring Kloster Å's udløb lå benediktinernonneklostret Ring, der sandsynligvis er etableret før 1200-tallet. Arkæologiske undersøgelser har vist, at klostret lå, hvor gården Ring Kloster ligger i dag. Gårdens agerrumslade er fredet, og laden og gårdspladsen med klosterruinerne ejes af staten.

Nonnerne på Ring Kloster var bl.a. beskæftiget med syning og håndarbejde, og man drev en skole for adelige børn. Klostret ejede et stort antal ejendomme i Østjylland, bl.a. vandmøllerne Hylke Mølle, Røde Mølle, Vestermølle og Skvæt Mølle langs Skanderborg Sø's sydlige og østlige bred.

Agerrumsladen på Ring Kloster

